

HALK KÜLTÜRÜNDE GÖÇ
ULUSLARARASI SEMPOZYUMU
BİLDİRİLERİ

28-29-30 Mayıs 2010

BALIKESİR

ISBN: 978-975-9049-09-6

©Balıkesir Üniversitesi

Motif Vakfı Yayınları No:12

Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu Bildirileri

Editör

Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Redaksiyon

Prof. Dr. Mehmet AÇA

Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

Kapak Tasarımı

Yrd. Doç. Dr. Nuray GÜMÜŞTEKİN

Sayfa Tasarımı ve Düzeni

Öğr. Gör. Barış AKSU

İstanbul 2012

Yayımlanan bildirilerin dil, imla ve ilmi sorumluluğu yazarlarına aittir.

TASAVVUF KÜLTÜRÜNDE GÖÇ OLGUSU VE EŞREFOĞLU RÛMÎ'NİN GÖÇÜ

Migration Phenomenon in Sufi Culture and Migration of Eşrefoğlu Rumi

Mustafa GÜNEŞ*

ÖZET

Eşrefzâde Sultan, Bursa'da eğitim gördüğü medreseden ayrılarak yine Bursa'da yaşamakta Emir Sultan'ın yanına giderek kendisini müritliğe kabul etmesini ister. Emir Sultan: "Yavrum! Biz yaşlıyız ve ölümümüz yakındır. Sen, Ankara'daki Hacı Bayram-ı Veli kardeşimize teslim ol. O, sana istediğini verir." buyurur. Eşrefzâde, hemen Ankara'ya, Hacı Bayram-ı Veli'nin yanına gider. Dergâha ilk geldiği zaman Eşrefzâde'ye, temizlik görevi verilir. Eşrefzâde de hiç düşünmeden: "Baş üstüne, işittim, kabul ettim." deyip eline ibrik, kürek ve süpürge alarak temizliğe başlar.

Hacı Bayram, kızı Hayrûnnisa Hanım ile Eşrefzâde'yi evlendirdikten sonra İznik'te tasavvufi öğretilerini yaymaya, kendisini temsil etmeye onu yetkili kılmıştır. Eşrefzâde, verilen görev gereği İznik kasabasına gelip yerleşir. Burada ikamet ettikleri sırada, bir kızları olur ve adını Züleyha koyarlar. Eşrefzâde, bir ara şeyhini ziyaret etmek için Ankara'ya gider. Onun güzel sohbetini dinlerken söz esnasında, Eşrefzâde: "Sultanım seyr ü sülukumuzu tamamladık mı?" der. Hacı Bayram, bu soruyu cevaplar ve ardından bazı tavsiyelerde bulunur:

"Bir velinin bin sene ömrü olsa, bu ömrünü, nefis terbiyesiyle, mücadele ve ibadetle geçirse bile enbiyadan bir peygamberin ayağının bastığı yere, bu velinin başı ulaşamaz. Senin de daha yüksek tasavvufi makamlara ulaşman için Hama (Suriye) şehrinde oturmakta olan Abdülkâdir Geylânî Hazretlerinin dördüncü göbekten torunu olan Hüseyin Hamâvi Hazretlerinin yanına gitmen gerekir. Öncelikle, kırk günlük zorlu nefis terbiyesini (erbain) İznik'te yap. Başından geçen bütün olayları da bir kâğıda yaz."

Eşrefzâde, İznik'e gelerek kırk günlük zorluğa girme işini (erbain) yapar. Bu iş tamam olunca, başından geçen ilginç olayları da bir kâğıda yazar. Eşrefzâde, ailesi ve kızını da yanına alarak Hama şehrine gider. Orada seyr ü sülukunu tamamlayarak İznik'e döner.

Anahtar Kelimeler: İznik, Ankara, Hama, Hacı Bayram, Eşrefoğlu, Hüseyin Hamavi

ABSTRACT

Eşrefoğlu Rûmî, after leaving the mesdresseh he was receiving education, went to Emir Sultan and asked for to become his disciple. Emir Sultan said; "Son! I am old and the death is not very far away from me. Go and submit yourself to our brother Hacı Bayram-ı Veli in Ankara. It is him who will hand you." Eşrefoğlu Rûmî went to Hacı Bayram-ı Veli 's dervish convent in Ankara right away. When he first came to the dervish convent in which he were going to stay for many years to come, he was assigned with doing cleaning. He, without thinking even for a second, said "Yes. I heard and accepted." Having married off Eşrefoğlu Rumi with his daughter Hayrûnnisa Hanım, Hacı Bayram-ı Veli sent Eşrefoğlu Rûmî to İznik to spread the Sufism.

In one of those days, Eşrefoğlu Rûmî went to Ankara to visit his sheikh again. While listening to his hodja Hacı Bayram-ı Veli's pleasant talk he asked; "My Sultan! Have I accomplished to

* Yrd. Doç. Dr. , Dumlupınar Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi-KÜTAHYA, mgunes74@gmail.com

become ripe on the way of Sufism?". Hacı Bayram-ı Veli answered his question and gave these advices; "Even if a Saint lived a thousand years and even if he spent his life with self-training, struggle and worship, this Saint's head would not reach to the ground where a prophet stepped. To reach higher sufistic tones, you need to visit Hüseyin Hamâvi, a descendant of Abdülkâdir Geylânî, who stays in Hamas city in Syria. Firstly, you should win your inner struggle, struggle between body and mind, in İznik. Remember to note what you have experienced ."

Eşrefoğlu Rûmî tried to solve this difficult problem in İznik. When he was ready, he wrote what he had experienced . Then, he went to city of Hamas with his wife and daughter. In our announcement, we are going to deal with the interesting events Eşrefoğlu Rûmî experienced in Hamas and also the way back to İznik.

Key Words: İznik, Ankara, Hama, Hacı Bayram, Eşrefoğlu, Hüseyin Hamavî

Tasavvuf kültüründe göç, önemli bir yere sahiptir. Yaratılışı, tecellî (görünme) anlayışı çerçevesinde açıklayan tasavvufî anlayışa göre, mutlak varlıktan ayrılan nesneler, çeşitli safhalardan geçtikten sonra en aşağı derecede bulunan madde mertebesine iner. Daha sonra yükselmeye başlar ve tekrar çeşitli merhalelerden geçtikten sonra ilk geldiği noktaya kadar tekrar ulaşır. Tasavvuf kültüründe devir adı verilen bu dairesel yolculuk (göç) çizgisi, devriyye adı verilen önemli bir edebi türe konu olmuştur. Devriyye, önce İran edebiyatında, daha sonra da Türk tasavvuf edebiyatında farklı nazım şekilleriyle devir nazariyesinin ele alındığı bir nazım türü haline gelmiştir. (Uzun, 1977: 283; Çetin, 2008: 196)

Tasavvufun temel konusu, birlik (vahdet) yolunda yürümek ve bu yolun ahlakıyla ahlaklanmaktır. Kendini (kalbini) bilmek, nefisini kötülüklerden temizlemek, mükâşefe, müşâhede, kurb, vusûl, fenâ, bakâ, sekr, sahv, kabz, bast ve ilham gibi hâller, seyr ü süluk sürecinde manevî anlamda bir halden başka bir hale yapılan göç şeklinde algılanabilir. (İz, 1997: 30)

Tasavvuftaki seyr ü süluk sürecinde, nefis terbiyesi çok önemli bir yer tutar. Nefis terbiyesi konusunda, çeşitli tasavvufî ekoller ortaya çıkmıştır. Bunların amacı, "kötülükleri emreden nefis-i emmareden kurtularak manevî olgunluğa ermiş olan nefis-i safiye derecesine yükselmek veya maddi-manevi kötülük ve hamlık diyarından, olgunluk ülkesine göçün gerçekleştirilmesi için çeşitli zorlu çalışmalar yapmak" şeklinde ifade edilebilir. (İz, 1997:34; Uludağ, 2003: 222-290)

Tasavvuf felsefesinin özünde yer alan bahsi geçen göç olgusunun, mutasavvıfların dünyevi yaşantılarına da etkili bir şekilde yansıdığı söylenebilir. İlk sufi Kufeli Ebu Haşim'den başlamak üzere pek çok mutasavvıfın hayatında göç olgusu önemli bir yer tutar. Çeşitli sufist eğilimlere mensup olan mutasavvıf bilge kişiler, Asya ve Ortadoğu'nun çeşitli ülkelerinden, XII. yüzyıldan sonra Anadolu'ya göç ederek Anadolu Selçukluları, Beylikler ve Osmanlı Devleti döneminde devlet yönetimi ve halk tabakaları ile yakın bir etkileşim içine girdiler. (Ocak, 1991:120; Güneş, 2001: 110)

Hz. Mevlânâ'nın, çocukluk döneminde ailesiyle birlikte günümüzde Afganistan sınırları içinde yer alan Merv şehriden kalkarak birçok önemli şehri gezdikten sonra Konya'ya göç edip Anadolu halkını aydınlatması ve hatta bütün insanlık âlemine evrensel mesajlar sunmasının temelinde hicret olgusu yatar.

Yunus Emre'nin, önce Hacı Bektaş-ı Veli'ye daha sonra da Tapduk Emre'nin dergâhına gelerek uzun bir çile döneminden sonra olgunlaşması meşhurdur. Aynı

şekilde, Alâiyye sancağı Beğinin oğlu ve asıl adı Gaybî olan Kaygusuz Abdal'ın bir av sırasında, kendisine geşik suretinde görünen Abdal Musa'nın peşine takılarak göç ettiğı ve ona mürit olduğı bilinir. (Güzel, 1983: 7)

Bu bağlamda, bir derviş olarak önemli bir Yunus takipçisi olan Eşrefoğlu'nun, önce Bursa'dan Ankara'ya ve ardından da Hama'ya göç etmesinin, yolunda yürüdüğü Yunus gibi daha çok seyr ü süluk amaçlı olduğı söylenebilir. Bahsi geçen bu göçler, Türk tasavvuf tarihindeki ilk akla gelen seyr ü süluk amaçlı önemli göç örnekleri olarak değerlendirilebilir.

Seyr ü süluk amaçlı göçlerde, dikkatimizi çeken bazı tasavvufi terimlerle ilgili olarak kısaca bilgi verelim: Tasavvufi hayatın en önemli unsurlarından olan bir diğeri olan mürşit, kelime olarak irşat eden kişi anlamına gelip kendisine tâbi olunan kâmil insandır. Mürşit, müritlerini terbiye ederek onları fenafillâh (Allah'ta fani olmaya)a eristirmek için önderlik eden kimse olup müridin nefsinin terbiye etme işinde üstlendiğı etkin rolden dolayı manevi baba olarak da kabul edilir. Bunun için Orta Asya ve Anadolu'da, tasavvuf büyüklerinin önemli bir kısmı, ata ve baba unvanıyla anılmışlardır.

Şeyh, bir mürebbi (terbiyeci) olup müridin bütün özelliklerini öz önünde bulundurarak ona yol gösterir, manevi olgunlaşma yolculuğunda desteğini müridinden hiç esirgemez. Çile döneminde, müridin yaratılışında yer alan sivri noktaların kaldırılması sürecinde daima müride sabır telkininde bulunur. (İz, 1997: 62-63)

Tasavvufi hayatın temel unsurlarından olan derviş, bir tasavvufi ekol ve şeyhe bağlı olan ve sufiyane yaşayan kişidir. Dinî- tasavvufî yaşama şekli ve sadelikleri sebebiyle farklı kültürlerdeki mistiklerle benzerlik arz eder. Derviş, molla tipi(zahid)nden farklı olarak, maddî âleme (masiva) sırt çeviren tevazu sahibi ve mistik öğretilere talip olan kişidir. Derviş, Klasik Türk edebiyatındakilerden farklı olarak isimlendirilir. Farsça, derviş kelimesinin çoğulu dervişândır. Dervişlerin oldukça sade bir hayat yaşamaları, tasavvuf öğretileri gereğidir. Dervişler, zaman içinde İslam kültürünün etkin olduğı birçok farklı kültür ve bölgede, oldukça sade ve masivadan uzak bir hayat tarzını benimseyerek dikkatleri çekmişlerdir.

Sülûk, "bir yola bir mesleğe girme, riyazet yapma" demektir. Bu yola giren kimselere genel olarak sâlik ya da sufi adı verilir. Seyr ü süluk, tasavvufta manevi yolculuk ve göç demektir. Sâlik, seyr ü süluk sırasında zorlu bir takım aşamalardan geçerek hedeflediğı menzile ulaşır ve burada manevi olgunluk (insan-ı kâmil) derecesine yükselmiş olur.

Tekke, mutasavvıfların barındıkları, ibadet ve tören yerleridir. Osmanlı döneminde, tekke anlamında dergâh ve âsitane de kullanılmıştır. Zaviyeler de tekkeler gibi daha çok kırsal alanlarda kurulan tasavvufi etkinliklerinin yapıldığı mekânlardır. Zikir, hatırlamak, zihinde tutmak, unutmamak ve anmak anlamına gelen tasavvufi bir terim olup daima Allah'ı kalbinde hissetme, anma ve O'nu bir an bile hatırdan çıkarmama halidir. Kur'ân'da, kalplerin ancak Allah'ı zikrederek tatmin olabilecekleri belirtilir.

Tasavvuf kültüründeki göç olgusundan sonra, şimdi de bir derviş ve sufi olarak Eşrefoğlu Rûmî (1353 -1469)'nin hayatını kısaca özetleyelim. Ardından da nefis terbiyesi ve seyr ü sülukunu tamamlamak için yapmış olduğı göçü "Menâkıb-ı Eşrefzâde" ışığında görelim:

Mısır'dan Anadolu'ya (İznik) göç eden bir aileye mensup olan Eşrefoğlu Rûmî, mutasavvıf bir şâir olup asıl adı Abdullah'tır. Gençlik yıllarında gittiğı Bursa'da Çelebi Mehmed Medresesi'nde öğrenimini tamamlayarak bu medresede dânişmend oldu.

Gördüğü bir rû'yâ üzerine zâhirî ilim yolunu bırakıp bâtinî ilme (tasavvufa) yöneldi. Önce Bursa'da Emir Sultan'a bağlandı. Onun tavsiyesiyle Ankara'da Hacı Bayram-ı Velî Dergâhı'na gitti. Uzun yıllar Hacı Bayram-ı Velî Dergâhı'nda kalan Eşrefoğlu Rûmî, hocası Hacı Bayram-ı Velî'nin kızı Hayrunnisa Hanım ile evlendi ve onun temsilcileri arasında yer aldı. Hocasının yönlendirmesiyle Hama'ya (Suriye) gitti. Orada Abdülkadir Geylânî'nin torunlarından Hüseyin Hamavî'den ders alarak İznik'e döndü. Uzun bir uzlet döneminden sonra, öğreti ve menkıbeleri Bursa ve İznik çevresinde (Ege ve Marmara Bölgeleri) hızla yayılmağa başladı.

Burada ana hatlarıyla verdiğimiz ve Eşrefoğlu Rûmî'nin tasavvufi hayatındaki çok önemli olan dönüm noktalarını (çeşitli olaylar zincirini) menkıbeleri ışığında görelim:

Eşrefoğlu Rûmî, eğitim gördüğü Bursa Abdal Mehmed Medresesi'nden ayrılır. Bursa'da yaşamakta olan, mürşit, hakikat bahçesinin dikensiz gülü Seyyid Muhammed Emir Sultan Hazretlerinin yanına giderek kendisini müritliğe kabul etmesini ister. Emir Sultan Hazretleri (Allah onun sırrını mukaddes kılsın): "Yavrum! Biz yaşlıyız ve ölümümüz yakındır. En iyisi sen, Ankara'daki Hacı Bayram-ı Veli kardeşimize teslim ol. O, sana istediğini verir." buyurur. Eşrefzâde, hemen Ankara'ya, Hacı Bayram-ı Veli'nin yanına gider. Tevbe ve Bayramlığa giriş izninden sonra, en zor tasavvufi perhizlere tâbi tutulur. Çevresinde pek çok sufi olan Hacı Bayram'ın mübarek başlarındaki gözleri çok öteleri görürmüş. Mübarek ellerine menekşe yağı sürüp Eşrefzâde'nin burnuna koklatmış ve onu müritliğe kabul etmiş. Bazı rivayetlerde, Eşrefzâde'nin, önce Akşemseddin Hazretlerine, daha sonra Hacı Bayram-ı Veli Hazretlerine gittiği belirtilir. Eşrefzâde, on bir sene Hacı Bayram-ı Veli'nin hizmetinde bulunmuş ve dergâhın imamlığını yapmıştır. Eşrefzâde, Hacı Bayram'ın yanına gittiğinde: "Aziz Hazretleri bana zor bir hizmet buyurmasaydı." diye aklından geçirir. Eşrefzâde'ye, dergâha ilk geldiği zaman, helâ temizliği görevi verilir. Eşrefzâde de hiç düşünmeden: "Baş üstüne, işittim, kabul ettim." der. Eline ibrik, kürek ve süpürge alarak temizlik işiyle meşgul oldu. Daha sonra, imamlık görevi kendisine verildi. Nefis terbiyesi ve perhizle on seneden fazla orada imamlık görevini yürüttü. Eşrefzâde, bunu şöyle ifade eder: "Ben, şeyhime on bir sene hizmet ettim. Şeyhim, bu süre zarfında benimle konuşmadı, sadece bir defa şunu söyledi: "Bilgelerin katında çok konuşmak küstahlıktır, çok konuşma." Bu söylediği sözü de edeb diye tabir ettim. Bu kadar hizmetinde bulunduktan sonra, Hacı Bayram, kızı Hayrûnnisa Hanım ile Eşrefzâde'yi evlendirdikten sonra İznik'te tasavvufî öğretilerini yaymaya, kendisini temsil etmeye onu yetkili kılmıştır. Eşrefzâde, verilen görev gereği İznik kasabasına gelip yerleşir. Burada ikamet ettikleri sırada bir kızları olur ve adını Züleyha koyarlar. Eşrefzâde, bir ara şeyhini ziyaret etmek için Ankara'ya gider. Onun güzel sohbetini dinlerken söz esnasında, Eşrefzâde: "Sultanım seyr ü sülûkumuzu tamamladık mı?" der. Hacı Bayram, bu soruyu şöyle cevaplar: "Bir velinin bin sene ömrü olsa, bu ömrünü, nefis terbiyesiyle, mücadele ve ibadetle geçirse bile enbiyadan bir peygamberin ayağının bastığı yere, bu velinin başı ulaşamaz." Eşrefzâde: "Bu cevap beni tatmin etmedi." der. Eşrefzâde'de Allah'a ulaşma (fenafillâh) arzusu vardır. O, "Daha ilerideki manevi makamlara ulaşmak istiyorum." deyince, şeyhi ona şöyle demiş: "Senin, bu makama ulaşman için Suriye'nin Hama şehrinde oturmakta olan Abdülkâdir Geylânî Hazretlerinin dördüncü göbekten torunu olan Hüseyin Hamavî Hazretlerinin yanına gitmen gerekir. Öncelikle, nefsi eğitime veya kırk günlük zorlu sürece girme (erbain) işini İznik'te yap. Başından geçen bütün olayları da bir kâğıda yaz." dedi.

Eşrefzâde, İznik'e gelerek kırk günlük zorluğa girme işini (erbain) yapar. Bu iş tamam olunca, başından geçen ilginç olayları da bir kâğıda yazar. Eşrefzâde, ailesi ve

kızını yanına alarak Hama şehrine gider. Allah'ın hikmeti, Hüseyin Hamâvi Hazretleri, Eşrefzâde'nin şehre geleceği gün hacdan gelmiştir. Şehrin ileri gelenleri büyük küçük herkes onu karşılar. Karşılama esnasında Hamâvî Hazretleri buyurur ki: "Beni karşılama işini tamamladınız. Şimdi Anadolu'dan bir kişi geliyor. Gidin, şimdi de onu karşılayın." der. Karşılayanların hepsi, Anadolu tarafına doğru giderler ve gelecek olan kimsenin kim olduğunu çok merak ederler. Onlar konuşurken Eşrefzâde yanlarından geçip gider. Hiç kimse, Anadolu'dan gelen kişiyi tanıyamaz. Yani, kıyafeti gösterişli olmadığından, dikkatleri üzerine çekmemiştir.

Rivayet olunur ki: Mübarek hırkalarının sökülük yerlerini bile dikmeyip öylece gezermiş. Karşılayanlar, kendi aralarında şöyle fikir yürütürler: "Anadolu'dan gelecek olan kişi, gösterişli kıyafetleri ve hizmetçileri olan anlı şanlı bir kişi olsa gerektir." Bu yüzden, onu tanıyamamışlar. Bu durum, Hüseyin Efendi Hazretlerine malum olur. Kendileri, şehrin kapısından dışarı çıkarak Eşrefzâde'yi karşılar. İlk sözü: "Yazdığın kâğıt nerede?" olur. Onlar için gizli bir şey yoktur. Eşrefzâde, nefsi dizginlediği kırk günlük çile sırasında gördüğü ilginç olayların yazılı olduğu kağıdın istendiğini anladı. O kâğıdı, hemen Hüseyin Efendiye verdi. Rivayet olunur ki: Eşrefzâde kasidelerinde (şiiirlerinde) Rûmî mahlasını kullanır. Bunun sebebi, Hamâvî Hazretleri ile ilk karşılaştıkları zaman, onun mübarek ağızlarından bu söz (Rûmî) çıktığı için, şiiirlerinde aynı mahlası (Rûmî) kullanmıştır. Hüseyin Hamavî, kâğıda bakarak: "Yine, kırk günlük çileye girmen gereklidir." der. Eşrefzâde, bunu kabul ederek ayağının tozu ile çilehaneye girer. Şeyh Hüseyin, Eşrefzâde'nin kızı ve eşine, kendi evlerinde bir oda tahsis eder ve ihtiyaçlarını karşılar. Eşrefzâde, Şeyh Hüseyin'in telkinleri ile zikirle meşgul olur. Birkaç gün sonra: "Bu kadar yoldan geldim, ailemin durumu nasıl, benim hal ve derdimin çaresi nedir?" diye kendi kendine sorar. Bu düşünce, onu rahatsız eder. Allah'ın bildirmesi ve Hüseyin Hazretlerinin himmeti ile hanımına da bu düşünce malum olur. Eşi, kızına der ki: "Kızım! Babacığının kapısına var, ona şöyle söyle: Babacığım! Kalbindeki huzuru bozma. Huzurlu bir şekilde zikrine devam et. Bize bir oda verildi. Yiyecek konusunda da bir sıkıntımız yoktur. Bizim için kederlenme." Eşrefzâde, bu sözü duyunca: "Yâ Rabbi! Beni bu endişeden kurtardığın için sana sonsuz şükürler olsun." diyerek secdeye varır. Bundan sonra kendi hali ile meşgul olur. Çile günleri, otuz güne vardığı zaman otuz birinci günün gecesini hizmet eden derviş, bulamaçla (yiyecek) hücre kapısına varır. Kapıyı açar ve görür ki: Eşrefzâde hücrenin bir duvarına dayanmış, hareketsiz duruyor. Derviş, onu uyandırmak için biraz sallar ve hareket etmediğini görür. Şeyh Hüseyin Hazretlerine der ki: "Sultanım! Rumî vefat etmiş, siz sağ olun." Şeyh Hüseyin Hazretleri buyururlar ki: "Git, hücrenin kapısını kilitle ve anahtarını bana getir." Derviş, hücreyi kilitleyip anahtarı getirir. Dervişlerin arasında bu haber yayılır. Bazıları derler ki: "Gelin, şeyhe gidelim. Bir ölüyü hücre içinde hapsedmenin sebebi nedir? Çıkartılıp gömülsün." Bazıları da der ki: "Kendisi bilir, o âlim insandır, onun yaptığı işlere biz karışamayız."

Bazıları, nasihat dinlemeyip Şeyhin huzuruna çıkarak: "Sultanım! Rumî vefat etmiş, odadan çıkartılıp gömülsün." derler. Şeyh buyurur ki: "Allah ile ahd edip dururum ki: Kırk gün tamamlanmadan çıkartmam." Dervişler, kızgın bir şekilde geri dönerler. Kırk gün tamamlandıktan sonra Şeyh: "Vademiz doldu, vakit tamamdır. Gelin, ey dervişler, Rûmî'yi çilehaneden çıkartalım." der. Çilehanenin kapısına varırlar. Şeyh, dervişlere Allah'ı zikretmelerini söyler. Onlar da bir miktar zikrederler. Bundan sonra, aziz Hazretleri dua edip mübarek elleriyle çilehanenin kapısını açar. Orada bulunan dervişler görürler ki: Eşrefzâde, otuzuncu gündeki gibi yine aynı haldedir. Eşrefzâde'nin yanına gelip kulağına:

"Ya Rûmî, Hu!" diye seslenir, cevap gelmez, bir daha "Hu!" derler. Yine cevap gelmez. Arkasından bir daha "Hu!" derler. Hemen bunun ardından, Eşrefzâde: "Buyurun sultanım! Bana kıydınız. " der ve oturur. Oradakiler, bu sözün, "Beni burada uzun zaman aç, susuz bırakarak öldürmeye kalktınız. " şeklinde anlaşılmasını gerektiğini iyi bilirler.

Eşrefzâde, "Beni, dalmış olduğum ruhanî derin âlemde ayırıp uyandırdınız" anlamında bana kıydınız demek istemiş. Gerçek bilge odur ki kendi vücudunu ve cesedini dünyada bırakıp ruhunu yüce âlemlere götürür. Eşrefzâde anlatır ki: "On yedi bilgeye yetiştim, onlara hizmet ettim. İçinden dört tanesi çok mükemmeldi. Bunlar: Hacı Bayram-ı Veli, Hüseyin Hamâvî, Emir Sultan ve Akşemseddin'dir. (Allah onların sırlarını kutsasın.) Biz, konuya dönelim. Eşrefzâde, o gün halvethaneden çıkınca Şeyh Hüseyin Hazretleri ona bir tane icazetnâme, seccade ve âsâ verir. O gün Eşrefzâde'nin üzerinde Hacı Bayram-ı Veli'nin kıyafetleri vardır. Onun başlığının belirtisi, tepesinde altı pul olmasıdır. Şeyh Hüseyin, buyurur ki: "Hacı Bayram-ı Veli kardeşimizin kıyafeti, üzerinde dursun.

Artık sen, farklı bir manevî rütbe ve sorumluluk sahibi oldun, başındaki altı pulun yanına bunu da kat ki yedi tane olsun. Eşrefzâde: "Başım ve gözüm üstüne. " diyerek derhal söylenenleri yapar. "Eşrefiyye sikkesinin yedi kısım olmasının sebebi budur. " diye buyurmuşlar. Kıyafetlerinin keçeden yapılmasının sebebi, Hak katında geceye işaret eder. Hamâvî Hazretleri buyururlar ki: "Bir vilayete iki sultan sığmaz, şimdi seni kendi vatanına halife tayin ettim. " Eşrefzâde, hemen vatanına ulaşmak için yolculuğa niyet eder. Uzun yıllar, gayret etmelerine rağmen olgunlaşmayı başaramamış kişiler, içlerinden derler ki: "Hizmet bize, himmet başkasına. Hamavî, Rûmî'yi kırk gün içinde olgunlaştırıp icazet izni verdi. " Aziz Hazretlerine bu durum malum olup, dervişlere, Eşrefzâde Hazretlerinin ulaştığı seviyeyi gösterebilmek için, arkalarından bir insan göndererek onu, yolundan çevirir. Hamâvî Hazretleri Eşrefzâde'ye buyururlar ki: "Yâ Rûmî! Misafiriniz oldunuz. Size bir ziyafet veremedik, burada kal, inşaallah yarın gidersin. " der. Onlar da kabul ederek kalırlar. Hamâvî, gezi hazırlığı yapar.

O gün hep birlikte gezintiye çıkarak bir yerde konaklarlar. Yanındakiler:"Sultanım, burada su yok, neden burada konakladık ki?" derler. Hamâvî, yanındakilere: "Bana su getirin. " der. Onlar da: "Sultanım! Burada su yok. " derler. Şeyh Hüseyin de: "Hele bir araştırın. " der. Yanındakiler, biraz araştırırlar. Elleri boş, çaresiz bir şekilde, su bulamadan gelirler. Hüseyin Hamâvî, o zaman Eşrefzâde'ye dönerek: "Ey Rûmî! Bir de siz araştırın bakalım, belki siz bulabilirsiniz. " der. Eşrefzâde: "Başım, gözüm üstüne. " diyerek yerinden kalkar ve eline bir tas alır. Ardından temiz toprakla teyemmüm edip secdeye varır ve şöyle der: "Yâ Rabbi! Hocam su istiyor, bana biraz su ihsan et. " Başını secdeden kaldırır. Secde ettiği yerden suyun fışkırdığını görür. Akan sudan, tası doldurarak hocasına getirir. Hamâvî de dervişlere dönerek şöyle der: "Su yok diyordunuz, bakın Rûmî, suyu nasıl buldu?" Dervişler, hemen suyun bulunduğu yere gelerek suyun fışkırarak aktığını görürler. Sonunda, onlar da Rûmî'nin bu kerameti ile belli bir olgunluk seviyesine ulaştığını anlarlar.

Yine rivayet olunur ki: O zaman, mevsim ilkbaharmış. Hüseyin Hazretleri: "Dervişler! Bize biraz menekşe getirin. " demiş. Herkes, menekşe toplamaya gitmiş. Bir müddet sonra ellerinde deste deste menekşe ile dönmüşler. Ancak Eşrefzâde'nin elinde bir menekşe vardır. Bu menekşeyi, aziz Hazretlerine verir. Aziz Hazretleri der ki: "Ey Rûmî! Misafir olduğun için menekşelerin yetiştiği yerleri bulamamışsın herhalde. " Eşrefzâde der ki: "Aslında menekşelerin bol olduğu yeri buldum; ama hangi menekşeyi koparmak istediysem bana şöyle seslendiler: "Biz, tesbih ediyoruz, bizi, bu tesbihimizden ayırma, dediler. O sırada,

zikretmeyi bitirmiş yaprakları biraz solmuş olan bir menekşe buldum, onu alıp size getirdim. "Bunu duyan dervişler utandılar ve Eşrefzâde'nin büyüklüğünü bir kere daha anladılar.

Bundan sonra Eşrefzâde, Hüseyin Hamâvî Hazretlerinin iki el ve ayaklarını öperek mücadele istedi. Şeyh Hazretleri, ayrılırken ona şu nasihatte bulundu: "Ey Rûmî! Anadolu erenlerinin hemen hemen hepsine yetiştin, onlarla görüştün, sonunda buraya geldin. Bizim seyr ü sülûkumuzun sonuna ulaşmak istersen memleketine gidip yedi sene boyunca günde yedi tane siyah üzüm yiyerek riyazete devam et. " Eşrefzâde: "baş üstüne" diyerek yola çıkar. Hamâvî, Eşrefzâde'nin arkasından hayranlıkla bakar. Orada bulunanlar: "Sultanım niçin böyle baktınız?" deyince, onlara şu cevabı verdi: "Eşrefzâde, engin bir denizdi, içine ne atıldıysa kaptı, yani alması gereken ne varsa hepsini aldı. Onun için baktım. İstedim ki siz de etkilenip ondan faydalanın. " Eşrefzâde'ye bu güzel söz malum olunca, o da geriye dönüp anlamlı bir şekilde baktı. Şeyh Hazretleri de ellerini kaldırıp dua ederek: "Allah'a hamd olsun. " diyerek dergâha döndü. Eşrefzâde Sultan, yolculuktan sonra İznik kasabasına geldi. (Güneş, 2006:13-37)

Sonuç:

Yukarıda ana hatlarıyla ele aldığımız Eşrefoğlu Rûmî'nin seyr ü sülûk amaçlı göçü, İznikli Eşrefoğlu Rûmî'nin Menkıbeleri adlı eserimizin, 13-37 sayfaları arasında yer alır. Eski ve yeni harflerle yayıma hazırladığımız bu eserin aslı, Bursalı Mehmed Veliyyüddin tarafından kaleme alınmış olup 71 varaktan oluşmaktadır. Tasavvuf büyüklerinin önemli bir kısmı hakkında, tarihi ve biyografik kaynaklarda onların hayatlarını aydınlatacak yeterli bilgi mevcut değildir. Dolayısıyla onların hayatlarıyla ilgili bazı bilgileri menkıbelerinden öğrenebilme imkânına sahibiz. Bu sunumda, Eşrefoğlu Rûmî'nin hayatında da önemli bir yere sahip olan, Ankara, Hama ve ardından yine kendi şehri olan İznik'e geri dönüşünden ibaret olan göçlerini, menkıbelerinin ışığında ele almış olduk. Eşrefoğlu Rûmî, Mısır'dan Anadolu'ya göç etmiş mutasavvıf bir aileye mensup idi. Dolayısıyla seyr ü sülûk amaçlı göç olgusunun, ona aileden tevarüs eden bir özellik olduğu da söylenebilir.

KAYNAKÇA

- ÇETİN Kamile, "Tasavvuf Şiirinde Ağaç ve Meyve İstiaresi: Gaybî Örneği", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/2 Spring 2008.
- GÜNEŞ Mustafa, "Eşrefoğlu Rûmî'nin Öğreti Kitabı (Tarikatnâme) Üzerine", *Eşrefoğlu Rûmî Bilgi Şöleni Bildirileri Kitabı*, İznik- Bursa 2001.
- _____, *İznikli Eşrefoğlu Rûmî'nin Menkıbeleri*, İstanbul 2006.
- GÜZEL Abdurrahman, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, Ankara 1983.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, C. I, İstanbul 1991.
- İZ Mahir, *Tasavvuf*, İstanbul 1997.
- ULUDAĞ Süleyman, *Kuşeyri Risâlesi (Tasavvuf İlmine Dair)*, İstanbul 2003.
- UZUN Mustafa, "Devriyye", *TDEA*, C. II, Dergah Yay. , İstanbul 1977.